

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แต่เดิมการศึกษาในประเทศไทยสำหรับประชาชนทั่วไป รัฐบาลมิได้เป็นผู้จัดการศึกษา การศึกษาของประชาชนในสมัยนั้นเริ่มต้นภายในวัดของพระพุทธศาสนา เมื่อประชาชนต้องการให้บุตรหลานของตนได้เรียนวิชาความรู้ก็จะส่งให้ไปอยู่กับพระที่วัดปรนนิบัติพระและได้นี้โอกาสศึกษาหาความรู้ไปด้วย ผู้ที่ได้รับศึกษาในชั้นนั้นจึงมีแต่เด็กผู้ชาย สำหรับบุตรหลานของเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้รับการศึกษาจากพระบรมมหาราชวัง และวังเจ้านาย

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบปัจจุบัน เริ่มขึ้นตั้งแต่รัชกาลที่ 3 ซึ่งได้ฟื้นฟูการติดต่อกับชาวตะวันตกมากขึ้น ในด้านการศึกษาได้มีการแลกเปลี่ยนวิชาความรู้ระหว่างคนไทยกับพวกสอนศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การศึกษาแบบใหม่เริ่มต้นจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยได้ทรงศึกษาวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และโคหวิทยาจากฐานการศึกษาแบบตะวันตกให้แก่สังคมนตรี เริ่มต้นด้วยการให้พระราชโอรสและพระราชธิดาศึกษาโดยจ้างครูฝรั่งมาจากต่างประเทศ²

อย่างไรก็ตามแม้ว่าสังคมนตรีจะได้รับแบบแผนการศึกษาจากประเทศตะวันตกมาแล้วก็ตาม แต่การจัดการศึกษายังคงอยู่ในวงจำกัด ผู้ที่ได้รับการศึกษาลงมีเฉพาะชนชั้นเจ้านายและบุตรหลานของขุนนาง ประชาชนสามัญยังคงอาศัยวัด สถานที่สอนศาสนาและบ้านครูอาจารย์บางท่านเป็นที่ศึกษาเล่าเรียน ยังไม่ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเป็นการทั่วไป

การศึกษาของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาชั้นสูงได้เริ่มจัดตั้งสถานการศึกษาและมีการสอนวิชาต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นวิชาการหรือสถาบันขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและกษัตริย์สืบต่อมาตามลำดับจนถึงปัจจุบันนี้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, แบบเรียนสังคมนตรีศึกษา วิชาหน้าที่พลเมืองประโยคมัธยมปลาย, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2506) หน้า 59.

² เรื่องเกี่ยวกับ หน้า 59 - 60.

ในรัชสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น การศึกษาได้ขยายต่อไปสู่ประชาชนทั่วไปมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ซึ่งได้ทรงประกาศตั้งโรงเรียนขึ้นโดยมีข้อความตอนหนึ่งว่า³

...ทรงพระราชดำริเห็นว่าการวิชาหนังสือเป็นคันทงของวิชาความรู้ทั้งปวง สมควรที่จะหะนุบำรุงให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป ประชาชนในพื้นที่บ้านเมืองสยามเรานี้ ที่จับใหญ่ไม่รู้นั่งสือไทยก็มีโดยมาก ที่รู้พออ่านออกเขียนได้แต่ไม่ถูกถ่วงก็มีโดยมาก เพราะโรงเรียนที่เรียนวิชาตามแบบหลวงยังมีน้อยไม่พอกับผู้ที่จะได้เรียน มีพระราชประสงค์จะให้พระราชวงศานุวงศ์และบุตรหลานข้าราชการและราษฎรทั้งปวงได้เข้าเรียนศึกษาหนังสือไทยให้รู้โดยละเอียดตามแบบที่ถูกต้อง...

ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการก่อตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นตามวัดต่าง ๆ หลายแห่งเพื่อสนองให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ ส่วนการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยนั้นก็ได้เริ่มมีความคิดที่จะตั้งในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากที่กระทรวงธรรมการได้จัดทำความเห็นที่จะจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา³⁵ 121 ในความเห็นนี้ได้กล่าวถึงการศึกษาชั้นสูง เรียกว่า "อุดมศึกษา" (High Education)⁴ เป็นการศึกษาชั้นสูงขึ้นจากระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาที่ได้พัฒนาในตอนแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกหัดให้คนเข้ารับราชการตามความประสงค์ของฝ่ายปกครอง ซึ่งกำลังขยายงานออกไปอย่างกว้างขวาง⁵

³ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ, (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507) หน้า 49

⁴ เรื่องเดียวกัน หน้า 171

⁵ เรื่องเดียวกัน หน้า 184

การเริ่มพัฒนาการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยนั้น ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ คือ การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงก่อตั้งโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นในปี พ.ศ. 2442 เพื่อเป็นที่สำหรับฝึกหัดข้าราชการในกรมมหาดเล็ก เพื่อให้นักเรียนถวายตัวเป็นมหาดเล็ก และให้ศึกษาขนบธรรมเนียมในราชสำนักไปควบคู่กันกับความรู้เบื้องต้นพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี) ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาดเล็ก สมเด็จพระบวรราชราชานุภาพทรงเป็นที่ปรึกษาในตอนแรกตั้งนั้นยังเรียกชื่อโรงเรียนว่า "โรงเรียนฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน" ⁶

สมเด็จพระบวรราชราชานุภาพกับพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ร่วมกันร่างโครงการของโรงเรียนเสนอนั้นหลายเกล้าฯ ๗ ถวายเป็นระเบียบการในชั้นแรกมีดังนี้ ⁷

1. จะรับนักเรียนอายุระหว่าง 15 จนถึง 20 ปี และเป็นผู้ที่โดยสกุลหรือโคบายฐานะอันสมควรจะถวายตัวเป็นมหาดเล็กได้ ทั้งต้องให้มีความรู้เรียนมาแต่ที่อื่นถึงขั้นมัธยมในสมัยนั้น

2. จะมีนักเรียนจำกัดจำนวนเพียงเท่าที่กระทรวงต่าง ๆ ปรารถนาหาผู้มีความรู้เข้ารับราชการ ไม่รับนักเรียนมากเกินไปจนหางานทำไม่ได้ แต่จะกวาดขันในการฝึกสอนให้มีความรู้ดีกว่านักเรียนที่กระทรวงต่าง ๆ จะหาได้ที่อื่นในสมัยนั้น

3. หลักสูตรของโรงเรียนจะจัดเป็น 3 ภาค ระยะเวลาเรียนราวภาคละ ๑ ปี ภาคที่หนึ่ง เมื่อก่อนที่นักเรียนจะถวายตัวเป็นมหาดเล็กให้เรียนวิชาเสมียนอันเป็นความรู้เบื้องต้นของข้าราชการ เหมือนกันทุกกระทรวง เมื่อเรียนภาคหนึ่งสำเร็จแล้วถึงภาคสองจึงให้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กฝึกสอนขนบธรรมเนียมในราชสำนักควบคู่กันกับความรู้พิเศษซึ่ง

⁶ สมเด็จพระบวรราชราชานุภาพ, "โรงเรียนมหาดเล็กหลวง" นิทานโบราณคดี (พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2501) หน้า 296 - 301.

⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 301 - 302.

ต่างกระทรวงต้องการต่างกัน เมื่อเรียนสำเร็จแล้วถึงภาคที่สามให้ไปศึกษาราชการในกระทรวงที่จะไปอยู่แต่ยังคงเป็นมหาดเล็กจนมีความสามารถถึงขนาดที่กำหนดไว้ในกระทรวงได้เป็นตำแหน่งข้าราชการชั้นสัญญาบัตรในกระทรวงนั้นแล้ว จึงจำหน่ายชื่อออกจากโรงเรียนมหาดเล็กนับเป็นสำเร็จการศึกษาของโรงเรียน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพอพระราชนิหิตและพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้จัดฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือนที่ตึกบาซาข้างประตูพินานไชยศรี ตำบลวันตก ใน พ.ศ. 2442 แรกตั้งโรงเรียนมหาดเล็กหรือในขั้นต้นคือสำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการในพระบรมมหาราชวังฝ่ายพลเรือนนั้น ต้องการจะรับนักเรียนเพียง 50 คน กระทรวงมหาดไทยได้โอนนักเรียนของกระทรวงมหาดไทยนั้นทั้งหมดไปเป็นนักเรียนของโรงเรียนมหาดเล็ก และครูทุกคนก็โอนไปเป็นครูของโรงเรียนนั้นด้วย⁸ สำหรับการสอนในปีแรกหรือภาคที่หนึ่งคือ วิชาสามัญ นักเรียนที่สอบไล่ได้เลื่อนขึ้นไปเรียนชั้นปีที่สองมีสิทธิได้รับพระบรมราชานุญาตให้เป็นมหาดเล็กได้ตามระเบียบการชอ้มังคัมของโรงเรียน

นักเรียนที่ถวายตัวแล้วแต่งเครื่องแบบมหาดเล็ก และเวลามีภาระงานในราชสำนักได้เข้าแทนกับมหาดเล็กเสมอ ส่วนการฝึกสอนความรู้สำหรับราชสำนักอันเป็นภาคสองนั้นมีปัญหาว่า การสอนความรู้พิเศษซึ่งตองต่างกันเฉพาะกระทรวง มีความซัดของควบมังไม่รู้วาทกระทรวงต่าง ๆ จะอยากได้นักเรียนมหาดเล็กมีความรู้บางอย่างใดบ้าง ถ้าต่างกระทรวงจะความรู้พิเศษต่าง ๆ มาให้สอนพร้อมกันหมดทุกกระทรวง โรงเรียนก็ไม่สามารถจะสอนให้ใครจริงได้กำหนดที่จะสอนความรู้พิเศษแต่สำหรับกระทรวงเดียวก่อน คือ กระทรวงมหาดไทย⁹

⁸ พระบาราชเสนา, "ต้นกำเนิดของคณะรัฐประศาสนศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," รัฐศาสตร์ประกาศพงศ์ (พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2511) หน้า 2.

⁹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พระนคร : โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2510) หน้า 6.

เมื่อนักเรียนเรียนแบบแผนการปกครองห้องที่ในโรงเรียนเป็นภาคคันแล้ว กระทรวงมหาดไทยส่งออกไปปฏิบัติงานกับข้าหลวงเทศาภิบาลเหมือนอย่าง เป็นลูกศิษย์สำหรับใช้สอย ในกิจการต่าง ๆ เพื่อให้รู้เห็นว่าการปกครองในหัวเมืองเป็นอย่างไร มีกำหนดเวลา 6 - เดือนแล้วจึงกลับมาสอบความรู้ภาคที่สองในคราวเดียวกันทั้งความรู้สำหรับราชสำนักและความรู้พิเศษสำหรับกระทรวงมหาดไทย นักเรียนคนใดสอบได้สำเร็จ การเรียนต่อไปในภาคที่สามจะเรียนแต่เฉพาะข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะให้ดำรงตำแหน่ง "ผู้ตรวจการ" หรือ "มหาดเล็กกราบงาน" ออกไปฝึกหัดทำการปกครองอยู่ในหัวเมืองมณฑลละ 2 คน จนได้รับตำแหน่งประจำราชการ ¹⁰

การจัดฝึกหัดข้าราชการแบบใหม่แบบนี้ นับว่าเป็นประโยชน์แก่ทางราชการเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นที่สืบทอดพระราชนัดดาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่ราชการใหม่ ๆ ด้วย เสกข์ในกรมคำร์สว่า "สังเกตุพระเจ้าอยู่หัวเมื่อทอดพระเนตรมหาดเล็กกราบงานที่ใหม่ก็ทรงแสดงความเมตตาปรานี มักทรงหักท่ายและเรียกใช้สอยทรงไต่ถามถึงการทำงานที่ไปหว่าเพื่อจะให้มีแก่ใจ... ทรงเห็นผลของโรงเรียนมหาดเล็กว่าเป็นประโยชน์แก่ราชการบ้านเมือง ¹¹

พระยาราชเสนา (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งเคยเป็นนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กคนหนึ่งได้กล่าวถึงการเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กไว้ตอนหนึ่งว่า ¹²

จ... ได้ฝึกหัดทำงานจริงเป็นการช่วยเจ้าพนักงานประจำในฐานลูกมือตั้งแต่อยู่กองเสมียนตรา ได้ศึกษากฎ ข้อมบังคับ ระเบียบปฏิบัติราชการของกระทรวงไค้อ่านหนังสือราชการซึ่งต้องอ่านหน้าหน้า ทั้งรับและส่งวันละหลายสิบเรื่อง ไค้รู้ว่าราชการชนิดไค้จะต้องอยู่ในหน้าที่พนักงานไค้จัดทำ และเวรเก็บหนังสืออีก

10 พระยาราชเสนา หน้า 6.

11 เรื่องเดียวกัน

12 เรื่องเดียวกัน

แผนกหนึ่งเป็นหน้าที่เก็บรักษาสรรพหนังสือราชการอันได้จัดเสร็จไปแล้วรวม
เป็นเรื่อง ๆ ไว้บ้างจัดเก็บเป็นส่วนสักระเบียบเรียบร้อมมิให้ควากาย
ปะปนกัน... ได้เห็นตัวอย่างอันเป็นความรู้ทั้งในทางระเบียบการและรัฐประ-
ศาสตร์นโยบายวิธีการติดต่อการรายงานและบังคับบัญชาการ รัฐบาลนกระบวน
ความนานาชนิด รู้จักยึดชอบชั้นเรียงแห่งวิธีดำเนินการของผู้อย่างถูกต้องทำ-
นองการ..."

นอกจากนี้มักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลายรุ่นยังได้รับการฝึกวิชาพิเศษ ซึ่งเรียก
กันว่า "วิชาอุกฤษาย" คือฝึกเค้นทางไกลตั้งค้ายหาอาหารกินกันเอง เพื่อให้เคยชินกับความ
ลำบาก ให้กระโตก ซามเครื่องกักขวางและร่องคู ซึ่มา ไร่อาวุงป็นและวิชากรของพนารอีก
หลายประการ ด้วยเหตุนี้มักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กจึงมีความเจดึยวดฉลาดและความอกทน
เป็นพิเศษอันเนื่องมาจากได้รับการคัดเลือกฝึกฝนและอบรมมาอย่างสูง เมื่อได้รับการฝึกหัด
ในส่วนภูมิภาคได้ไม่ช้ากว่ามีก็มีความสามารถที่จะดำรงตำแหน่งนายอำเภอได้เกือบทุกคน
แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้แต่งตั้งให้ได้รับสัญญาบัตรเป็นขุนนางแถบที่เดียว คงให้ปฏิบัติงาน
แสดงความสามารถให้สมกับตำแหน่งเสียก่อนประมาณหนึ่งหรือสองปี เมื่อทำงานได้ดีเหมาะ
สมกับตำแหน่งแล้วจึงได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นขุนนางแต่ "ขุน" ขึ้นไปตามลำดับ ¹³

กล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้เรียนจบจากโรงเรียนนี้ มักพากันนิยมสมัครเข้ารับราชการ
ในกระทรวงมหาดไทยแทบทั้งสิ้น เพราะมีตำแหน่งและขอบเขตของหน้าที่กว้างขวาง
ไปทั่วพระราชอาณาจักร เป็นเหตุให้โรงเรียนนี้เป็นเสมือนโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการสำ-
นรับกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2445 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า-
อยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ "โรงเรียนฝึกหัดข้าราชการฝ่ายพลเรือน" ใ
นามว่าโรงเรียนมหาดเล็กนับแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2445 เพื่อให้เป็นสถานอบรมกุล-
บุตรและศิษย์ที่ประสงค์จะเข้ารับราชการในกระทรวงต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป

¹³ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุภาพและพระยาราชเสนา,
เทศาภิบาล, (พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2495) หน้า 378 - 383.

และในปีเดียวกันนี้ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระยาศรี-
 วรวงษ์ (ม.ร.ว.จิตร สุทัศน์) ซึ่งขณะนั้นยังเป็นเจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ หัวหมื่นมหาดเล็กผู้เคย
 มีชื่อเสี้ยนว่าเรียนดี และเคยไปศึกษาในยุโรปมาแล้วนั้น เป็นผู้บังคับการโรงเรียนมหาดเล็ก
 แทนเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี ซึ่งย้ายไปดำรงตำแหน่งปลัดผู้ดูแลของกระทรวง
 อธิการ กิจการในโรงเรียนมหาดเล็กได้เจริญขึ้นมาเป็นลำดับมีจำนวนนักเรียนที่สำเร็จ
 การศึกษาออกไปรับราชการเพิ่มขึ้นทุกปี แต่เมื่อนักเรียนมหาดเล็กเรียนสำเร็จออกมา
 ทั่วโลกยังไม่พอกับความต้องการของกระทรวงมหาดไทย ส่วนกระทรวงอื่น ๆ นั้นยังมีได้
 แสดงความต้องการคนจากโรงเรียนมหาดเล็กมากนัก โรงเรียนมหาดเล็กจึงยังสอนแค่วิชา
 การปกครองเป็นส่วนสำคัญ อนุสาวรีย์ที่ตามนักเรียนมหาดเล็กไปพิจารณาการได้ทั้งในกระ-
 รวงมหาดไทยและกระทรวงอื่น ๆ ดังปรากฏว่ามีผู้เรียนสำเร็จจากโรงเรียนมหาดเล็กได้
 ออกรับราชการในสมัยค่อ ๆ มาได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระชาถึง 30 คน ¹⁴

ข้อที่นำสังเกตในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็ก มีดังนี้คือ ¹⁵

1. อักษรและการศึกษาตลอดจนวิชาการและเนื้อหาของวิชาที่เรียนนับว่าได้เป็นไป
 ตามแนวความคิดทางการปกครองในสมัยนั้น และได้แสดงความเป็นลักษณะทางการปกครอง
 แยกออกมาจากวิชาอื่น ๆ ในโรงเรียนชั้นต้นมากขึ้น
2. การศึกษามุ่งเน้นในทางสร้างคุณสมบัติของบุคคลมากกว่าการ ปลูกฝังความคิด
 และหลักการ
3. ระดับการศึกษายังมีได้เป็นไปจนถึงชั้นมหาวิทยาลัย

¹⁴ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 8.

¹⁵ บุญเย็น วอทอง, มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองกำเนิดและ
 ความเกี่ยวข้องกับระบอบประชาธิปไตย, (พระนคร : โรงพิมพ์สำนักข่าวเนียบนายทริภุมภ์,
 2512) หน้า 24 - 25.

4. การรับนักเรียนเข้าเรียนยังจำกัดอยู่ในหมู่ของชนชั้นสูงและบุตรข้าราชการชั้นสูงและพระบรมวงศานุวงศ์เท่านั้น

5. ความมุ่งหมายในการศึกษามุ่งผลิตคนออกไปทำงานในกระทรวงมหาดไทยเป็นส่วนใหญ่

โรงเรียนมหาดเล็กดำเนินการมาจนถึงปี พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้โปรดเกล้าให้ยกโรงเรียนมหาดเล็กเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนพระราชทานนามว่า "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเถลิงถวัลราชสมบัติแล้ว เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 ทรงพระราชดำริว่าโรงเรียนมหาดเล็กซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งไว้แล้วนั้น เป็นประโยชน์แก่การปกครองประชาชนได้อยู่เป็นสุข แต่ประโยชน์ยังมีมากเพียงในการปกครองตามหัวเมืองจึงควรขยายประโยชน์ของโรงเรียนนั้นให้แพร่หลายไปถึงการอื่น ๆ ในฝ่ายพลเรือนให้ทั่วถึงกันด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนมหาดเล็กเป็น "โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"¹⁶. โดยพระราชทานเงินที่เหลือจากสร้างพระบรมรูปจำนวน 982,672.47 บาท ให้ใช้เป็นทุนและพระราชทานที่ดินชั้นใหญ่ของพระคลังข้างที่ที่ตำบลปทุมวัน มีเนื้อที่ 1,309 ไร่ อันมีอาณาบริเวณทางทิศเหนือจรดถนนสระปทุม (ต่อมาคือถนนพระราม 1) ทิศตะวันออกจรดถนนสนามม้า (ถนนอิสรานุรักษ์) ทิศใต้จรดถนนหัวลำโพง (ถนนพระราม 4) ทิศตะวันตกติดคลองสวนหลวง

¹⁶ "ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 27 (วันที่ 11 มกราคม 2453), หน้า 124-126.

(ถนนบัณฑิตทอง) ในบริเวณนี้มีตึกที่สร้างไว้เป็นวังเรียกกันว่า "วังกลางทุ่ง" สร้างขึ้นไว้
 ด้วยพระราชนิพนธ์ที่จะให้เป็นวังที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวิริยเดช
 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างนี้เป็นโรงเรียนด้วย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์ของโรงเรียน
 วิชาราชการพลเรือนและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งสภาจัดการขึ้น ซึ่งประกอบด้วย
 ผู้มีพระนามและนามต่อไปนี้เป็นกรรมการ คือ ...¹⁷

พระเจ้านรบาลเชอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ (สมเด็จพระบรมราชา นุภาพ)	สภานายก
สมเด็จพระเจ้าอนุกาชาเชอ เจ้าฟ้ากรมสุนพิทยาลงโลกประชานารถ (สมเด็จพระ อนุกาชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิทยาลงโลกประชานารถ)	กรรมการ
พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ (ม.ร.ว.เปี้ย มาลากุล) ต่อมาเป็นเจ้าพระยาพระเสด็จ สุเรศทราบธานี	กรรมการ
พระยาไพศาลศิลปศาสตร์ (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ต่อมาเป็นเจ้าพระยา ธรรมศักดิ์มนตรี)	กรรมการ
พระยาศรีวรวงษ์ (ม.ร.ว.จิตร สุกัสน์)	กรรมการและ เลขานุการ

พระยาศรีวรวงษ์คงเป็นผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนสืบต่อมา ภาย
 หลังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเจ้าพระยาอภิราชธานีบรมมหาราช (ม.ร.ว.ฉศ
 สุกัสน์) เสนาบดีกระทรวงยุติธรรมและหลวงพิณคดีนิพนธ์ (บุญช่วย วิณิกกุล) ต่อมาเป็น
 พระยาเทพวิทูรพหุลศรุตวดี ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ข้าหลวงพิเศษและผู้จัดการโรงเรียน
 กฎหมายเป็นกรรมการอีก 2 ทาย

¹⁷ "ประกาศตั้งสภาจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว", ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 27 วันที่ 11 มกราคม 2453 หน้า 28.

โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
วางระเบียบการรับนักเรียนเข้าศึกษาดังนี้

ประเภทนักเรียนโดยภูมิวิชา โรงเรียนข้าราชการพลเรือนจะกำหนดนักเรียน
โดยภูมิรัฐเป็น 2 ประเภท ซึ่งนับเป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา 2 ประเภท คือ 18

ก. บัณฑิต (Matriculated Student) นับเอาจำพวกที่สอบได้ประโยค
มัธยมบริบูรณ์ คือมีอายุปีที่ 18 แล้วเข้าเป็นนักเรียนชั้นสูง ซึ่งเรียนตามหลักสูตร เพื่อจะ
สอบวิชาเป็นบัณฑิต (Graduate) ของสำนัก

ข. ศิษย์ เป็นผู้สอบไล่วิชาชั้นต้นของโรงเรียนและเข้าเรียนตามหลักสูตร
ชั้นต่ำ เพื่อสอบไล่และรับแต่ประกาศนียบัตรของสำนัก

วิธีรับนักเรียนผู้ที่รับเข้าเป็นชั้นนิสิตกึ่งหรือเพียงชั้นศิษย์กึ่ง ต้องมีผู้นำรับรอง
ให้เป็นที่เชื่อถือได้ว่าเป็นผู้ประพฤติดี ไม่มีความเลื่อมใสอย่างใดและรับปฏิบัติการตามข้อ
บังคับของโรงเรียน ทั้งเป็นผู้ที่แพทย์ได้ตรวจเห็นแล้วว่า จะทำงานการได้ควรแก่แยกที่ -
ปรารภจะเข้าศึกษา

ลักษณะของนักเรียนชั้นศิษย์ผู้ที่รับเข้าเป็นชั้นศิษย์นั้น นอกจากที่กล่าวแล้ว
ยังจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้จึงจะรับได้

1. เป็นผู้ที่มีอายุครบ 16 ปีเต็มแล้ว
2. เป็นผู้สอบวิชาชั้นต้นของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนได้แล้ว
3. เป็นผู้ที่สามารถเสียค่าเล่าเรียนในแบบกต่าง ๆ ของโรงเรียนได้

18 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , หน้า 24.

19 เรื่องเดียวกัน

ประเภทนักเรียนโดยอุปการะ นักเรียนข้าราชการพลเรือนกำหนดโดยลักษณะ
ที่ได้รับความอุดหนุนมากน้อยต่างกันเป็น 3 ประเภท คือ²⁰

ก. นักเรียนสมัค คือนักเรียนที่ไม่ได้รับผลประโยชน์เป็นส่วน เบี้ยเลี้ยงหรือ
ทุนเล่าเรียนจากโรงเรียน

ข. นักเรียนหลวง คือนักเรียนที่ได้รับพระราชทานเบี้ยเลี้ยงของหลวงใน
ระหว่างที่เล่าเรียนอยู่ และเมื่อสำเร็จการเล่าเรียนแล้วอยู่ในอำนาจที่รัฐมาดะเรียกเข้า
มารับตำแหน่งในราชการใดเมื่อใด ภายในกำหนดปีที่โรงเรียนแผนกต่าง ๆ ได้กำหนดไว้
ในระเบียบการพิเศษเฉพาะแผนกนั้น ๆ

ค. นักเรียนราชูปถัมภ์ คือนักเรียนที่มีอุปนิสัยและสติปัญญาฉลาดหลักแหลม
สมควรได้รับพระบรมราชูปถัมภ์เป็นพิเศษ จะได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนไม่น้อยกว่า
เดือนละ 20 บาท นักเรียนราชูปถัมภ์นี้จะเลือกจากนิสิตเท่านั้น และโรงเรียนแผนกใด
จะมีนักเรียนประเภทนี้เท่าใดจะได้อำนาจเป็นครั้ง เป็นคราวตามที่โรงเรียนแผนกนั้น ๆ
จะเห็นสมควร

ในปี พ.ศ. 2456 โรงเรียนข้าราชการพลเรือนซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
(สัณห์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) รับตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ต่าง ๆ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2457 แผนกต่าง ๆ ของโรงเรียนที่มีอยู่ คือ 21

1. เวชศึกษา (อยู่ที่โรงเรียนราชแพทยาลัย ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2432 ตั้งอยู่ ณ
วังหลังซึ่งมีที่ คือ ศิริราชพยาบาล) มีเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้ตรวจการพิเศษ

2. ครุศึกษา (อยู่ที่โรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ตั้งขึ้นเมื่อ
พ.ศ. 2435) บัณฑิตที่ถึงของโรงเรียนฝึกหัดครูไทยมาตั้งหวังใหม่ ทำมลพหุวัน

²⁰ เรื่องเดียวกัน , หน้า 25.

²¹ เรื่องกัน , หน้า 21.

3. รัฐประศาสนศึกษา (โรงเรียนมหาดเล็กเดิม ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ข้างประตูวิมานไชยศรี) มีเสวกโท หม่อมอนุวัตรวรวงศ์ (ม.ร.ว.สิงหนัด ปราโมท) เป็นผู้อำนวยการ

4. เบริศึกษา (โรงเรียนกฎหมาย พ.ศ. 2440 ที่เจ็ดยี่สิบสามผ่านพิภพสีลา คือที่ตั้งกรมประชาสัมพันธ์ ขณะนี้) มีเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้อำนวยการทั่วไป

5. บัณฑิตศึกษา (ที่โรงเรียนบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2456) ตั้งอยู่ที่วังใหม่ ตำบลปทุมวัน พระอนุภาษีสยามบุรุษ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ซึ่งต่อมาเป็นพระยาวิทยา - ปริชามาศย์ ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการ

สำหรับเครื่องแกงตัวนักเรียน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาติให้สิทธิและศิษย์ของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนแต่งเครื่องยศเป็น นักเรียนในพระราชสำนักใช้สีตามแผนกวิชา คือ ²²

1. แขนกวิชาครู	สีเหลือง
2. แขนกวิชาแพทย์	สีเขียวแก่
3. แขนกกฎหมาย	สีขาว
4. แขนกรัฐประศาสนศึกษา	สีเทา
5. แขนกการทูต	สีกรมท่า
6. แขนกพาณิชย์การ	สีฟ้า
7. แขนกกลศึกกรม	สีเขียวอ่อน
8. แขนกบัณฑิตศึกษา	สีเลือดหมู

จุฬาสังกรรมมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ในชั้นแรกที่ได้สถาปนาจุฬาสังกรรมมหาวิทยาลัยขึ้นนั้น ก็โดยที่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริ เห็นสมควรที่จะขยายโรงเรียน ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ เป็นมหาวิทยาลัยหรือ สถาบันวิชาการชั้นสูงทั้งที่มีในอาระประเทศและให้ใช้พระบรมนามาภิไธยเป็นนามมหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมชนกนาถผู้ทรงมีพระราชดำริจะให้มีมหาวิทยาลัยมา

แล้วนั้นประการหนึ่งและเพื่อรักษานามอนุสรณ์แห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระองค์
ท่านไว้ด้วยนั้นอีกประการหนึ่ง

ดังนั้นในวันที่ 26 มีนาคม พุทธศักราช 2459 จึงได้มีประกาศประดิษฐานโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ดังมีความตอนหนึ่งว่า²³

... บัดนี้ทรงพระราชดำริเห็นสมควรจะขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะได้เรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ใดที่มีความประสงค์จะศึกษา
วิชาชั้นสูงก็ให้เข้าโรงเรียนนี้ไปทั่วกัน เหตุฉะนี้ควรประดิษฐานขึ้นเป็นชั้นมหาวิทยาลัยให้
เหมาะแก่ความต้องการแห่งสมัยเสียทีเถียว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษ-
ฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น
มหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อเป็นอนุสาวรีย์สม-
พระเกียรติแห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงและมหาวิทยาลัยนี้ ให้ขึ้นอยู่ในกระทรวง
ธรรมการให้เสนาบดีกระทรวงนั้นซึ่งมีหน้าที่ดูแลการศึกษาทั่วไปอยู่แล้วเป็นผู้รับผิดชอบ
แต่บัดนี้ส่วนกรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เป็นกรมการที่ปรึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้...

ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งกรมมหาวิทยาลัย
ขึ้นอีกกรมหนึ่งในกระทรวงธรรมการ เป็นกรมใหญ่ขึ้นตรงต่อกระทรวงตำแหน่งหัวหน้าเป็นชั้นอธิบดี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอยู่ในสังกัดกรมนี้²⁴ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นไชยนาถนเรนทร ทรง
ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยเป็นพระองค์แรก และพระยาอนุกิจวิฑูร (สันหัด เทพหัสดิน
ณ อนุชยา) เป็นผู้มีบัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นคนแรก²⁵

²³ "ประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นเป็น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ราชกิจจา-
บุเบศราย เล่ม 34 วันที่ 15 เมษายน 2460, หน้า 20, 21.

²⁴ "ประกาศกระทรวงธรรมการตั้งกรมมหาวิทยาลัย" เรื่องเดียวกัน หน้า 22.

²⁵ "ประกาศตั้งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย และตั้งผู้มีบัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"
เรื่องเดียวกัน หน้า 23.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อแรกตั้งแบ่งเป็น 4 คณะ คือ²⁶

1. คณะแพทยศาสตร์ คงตั้งอยู่ที่โรงเรียนแพทยบาลย์เดิม ณ ตำบลวังหลัง หรือศิริราชพยาบาล มีพระยาเวชสิทธิ์วิลาส (จรัส วิภาคแพทย์) เป็นคณบดี
2. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งห้าการสอนที่ศึกษานิตยสารคือ ตึกสร้างใหม่ ถนนสนามม้า มีพระยาวิฑูรย์ปรีชามาศย์ (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นคณบดี
3. คณะวิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งรวมโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ตั้งเดียวกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มีพระยานิพัทธ์กุลพงศ์ (จับ บุณนาค) เป็นคณบดี
4. คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนที่วังใหม่หรือวังกลางทุ่ง (อยู่ในเขตกรีฑาสถานแห่งชาติ ปัจจุบันตัวตึกหรือออกแล้ว) มี ม.จ. พูนศรีเกษม เกษมศรี เป็นคณบดี

ส่วนโรงเรียนฝึกหัดครูนั้นทางราชการย้ายกลับไปสังกัดกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ และโรงเรียนกฎหมายก็ย้ายกลับไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม

พ.ศ. 2475 รัฐบาลโอนโรงเรียนสถาปัตยกรรมของโรงเรียนเพาะช่างมาสมทบ ต่อมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยปรับปรุงกิจการของโรงเรียนสถาปัตยกรรมแห่งนี้เป็นแผนกอิสระ มีชื่อวานอนกสถา-ปัตยกรรมศาสตร์²⁷

ในพ.ศ. 2476 ทางราชการโอนโรงเรียนกฎหมายจากกระทรวงยุติธรรมมารวมกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์และให้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ ครั้น พ.ศ. 2477 ก็ได้โอนคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และกวางเมือง²⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพิจารณาว่า ถ้าวิชาใดจะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติก็เปิดสอนแผนกวิชานั้น ๆ ใ้ทั้งแผนกสัตวแพทยศาสตร์ เมื่อพ.ศ. 2480 ต่อมาอีก 2 ปี เปิดสอนแผนกทันตแพทยศาสตร์และแผนกพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ครั้นถึง พ.ศ. 2485

²⁶ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 37

²⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 40.

²⁸ เรื่องเดียวกัน

คณะแพทยศาสตร์ แขนกเภสัชกรรมศาสตร์ แขนกสัตวแพทยศาสตร์ และแขนงทันตแพทยศาสตร์
 โดแยกไปตั้ง เป็นมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข แยกคณะวิทยาศาสตร์ยัง
 คงสอบตามหลักสูตรเตรียมแพทย์ สาขาต่าง ๆ 2 ปี เพื่อส่งนิสิตเรียนต่อในมหาวิทยาลัย
 แพทยศาสตร์ พ.ศ. 2491 พื้นที่คณะรัฐประศาสนศาสตร์ตั้งเป็นคณะรัฐศาสตร์ พ.ศ. 2500
 แยกแขนงวิชาครุศาสตร์ออกจากคณะอักษรศาสตร์และตั้งเป็นคณะครุศาสตร์ พ.ศ. 2505
 จัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัย พ.ศ. 2508 จัดตั้งแผนกอิสระชื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์
 พ.ศ. 2510 โอนคณะแพทยศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และโอนคณะสัตวแพทยศาสตร์
 จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แต่เดิมนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสังกัดอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการภายหลัง
 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 แล้ว รัฐบาลได้ตั้งมหาวิทยาลัยวิชา
 ธรรมศาสตร์และกฎหมาย มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ
 มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งสังกัดกระทรวงต่าง ๆ กัน แก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ อยู่ใต้งค์กัมมัญชา
 ต่างกระทรวงยอมไม่สะดวกแก่การประสานงาน เช่น ศาสตราจารย์ อาจารย์และเจ้าหน้าที่
 ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์ อาจารย์และ
 เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ศาสตราจารย์ อาจารย์และ
 เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สังกัดกระทรวงเกษตร เป็นต้น ในพ.ศ. 2496
 เซอร์ ชาร์ล คาร์วิน ผู้แทนองค์การศึกษานานาชาติและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้มา
 สำนวญเรื่องมหาวิทยาลัยในประเทศไทยได้เสนอรายงานซึ่งมีใจความว่า มหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 ยังไม่สมเป็นมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง เว้นแต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งอาจกล่าวได้ว่า
 มีลักษณะใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมากที่สุด การบริหารกิจการมหาวิทยาลัยควรจะรวมอยู่แห่งเดียว
 โดยรวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นมหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ แต่การที่จะรวมมหาวิทยาลัย

ตามรายงานนี้มีอุปสรรคหลายอย่าง เช่น จะบูรณมหาวิทยาลัยเป็นวิทยาลัยหรือคณะบ่มเพาะ
 กระทั่งถึงจิตใจผู้ใฝ่ในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ รัฐบาลซึ่งมี าทผา จอมพล แปลก พิบูลสงคราม
 เป็นนายกรัฐมนตรีเห็นชอบด้วยกับข้อเสนอแนะของ เซอร์ ชาร์ล การ์วิน และได้ดำเนินการ
 น้อย่างละมุนละม่อมโดยตราพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499 สภามหา-
 วิทยาลัยแห่งชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่บริหารกิจการบางอย่าง
 ของมหาวิทยาลัย แต่การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้มิได้ผลตามความมุ่งหมายของรัฐบาล ²⁹

ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 รัฐบาลซึ่งมี าทผา จอมพล
 สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีจึงได้แก้ไขเรื่องนี้โดยตราพระราชบัญญัติสภาการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ. 2502 ขึ้นใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติสภาวิทยาลัยแห่งชาติ สภาการ
 ศึกษาแห่งชาติซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในส่วนนี้เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย
 คือ ³⁰

- (1) พิจารณาปรับปรุง วางแผนและโครงการการศึกษาแห่งชาติให้เหมาะสมแก่
 กาลสมัย และให้สอดคล้องกับแผนการเศรษฐกิจและการปกครอง
- (2) พิจารณาปัญหาต่าง ๆ ในทางการศึกษาและเสนอวิธีการแก้ไข
- (3) พิจารณารายงานการศึกษาและวิจัยผลงานประจำปี
- (4) พิจารณาวางโครงการการหาทุนบำรุงการศึกษาและเสนอแนะรัฐบาลให้ได้
 มาซึ่งทุนเพื่อการศึกษาระดับต่าง ๆ ตามความจำเป็น
- (5) พิจารณางบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
- (6) พิจารณาการจัดตั้ง บุคลากร และเล็กล้มมหาวิทยาลัย

²⁹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 45.

³⁰ "พระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502," ราชกิจจานุเบกษา
 เล่ม 76 ตอนที่ 85 ฉบับพิเศษ 2 กันยายน 2502 หน้า 1-8.

(7) อนุมัติการจัดตั้ง บุคลากร และ เลิกอคมคณะหรือแผนกวิชาในมหาวิทยาลัย

(8) พิจารณาและให้ความเห็นชอบการวางหลักสูตรในมหาวิทยาลัย

การบังคับบัญชามหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยทุกแห่งได้โอนไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ตามพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2502 และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งตั้งขึ้นภายหลังพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เช่นกัน ดังนั้นนายกรัฐมนตรีจึงเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยทุกแห่ง บรรดาศาสตราจารย์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเป็นข้าราชการสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีงบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยได้รับจากบอคงงบประมาณของสำนักนายกรัฐมนตรีตามโครงการที่สภาการศึกษาแห่งชาติและสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติเห็นสมควร

ควมเห็นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดและเป็นมหาวิทยาลัยที่ได้ศึกษาคำนำการบริหารมาเป็นเวลานานแล้ว จึงจะได้อำนาจจัดการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแห่งนี้ เพราะเมื่อได้ทราบการบริหารงานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้วการบริหารงานของมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ก็เป็นไปในแนวเดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบันประกอบด้วยคณะต่าง ๆ และแผนกอิสระดังต่อไปนี้³¹

1. คณะวิศวกรรมศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิศวกรรมโยธาโครงสร้าง วิศวกรรมโยธาขนส่ง วิศวกรรมไฟฟ้ากำลัง วิศวกรรมไฟฟ้าสื่อสาร วิศวกรรมอุตสาหกรรมโรงงาน วิศวกรรมอุตสาหกรรมเคมี วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมเหมืองแร่และธรณีวิทยา วิศวกรรมสุขาภิบาล และวิศวกรรมสำรวจ โดยมีหลักสูตรปริญญาวิศวกรรมศาสตรบัณฑิต 4 ปีในสาขาวิชาดังกล่าว

³¹ แผนกประชาสัมพันธ์และนวนโสตทัศนศึกษากลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พระเกี้ยว 2512, (พระนคร : ร.ท. ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2512) หน้า 10 - 12.

2. คณะวิทยาศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาฟิสิกส์ เคมี ชีวเคมี เคมีเทคนิค เคมีคทางอาหาร เคมีคทางเซรามิกส์ คณิตศาสตร์ สถิติวิทยา พฤกษศาสตร์ ชีววิทยา วิทยาศาสตร์ทางทะเล และวิทยาศาสตร์ทั่วไป โดยมีหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าว และยังทำการสอนในสาขาวิชาเตรียมแพทยศาสตร์ เตรียมสัตวแพทยศาสตร์ เตรียมทันตแพทยศาสตร์ และเตรียมเภสัชศาสตร์ โดยมีเวลาเรียน 2 ปี เพื่อเตรียมนิสิตให้เข้าศึกษาต่อในคณะแพทยศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์

3. คณะอักษรศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชา ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาสเปน ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ บรรณารักษศาสตร์ คณิตศาสตร์ ปรัชญาและศิลปะการละคร โดยมีหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าวและมีหลักสูตรอนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ 1 ปี สำหรับผู้มีวุฒิบางประเภท อยู่ควบแล้ว

4. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาสถาปัตยกรรม, ผังเมือง และศิลปะกรรม โดยมีหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต 5 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าวและมีหลักสูตรอนุปริญญา 1 ปี ในสาขาวิชาสถาปัตยกรรม

5. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาการบัญชี การต้นทุนและการผลิต การเงิน การธนาคาร พาณิชยศาสตร์ สถิติ การบริหารอุตสาหกรรม หองเหี้ยมและเศรษฐศาสตร์ โดยมีหลักสูตรอนุปริญญา 3 ปี และหลักสูตรปริญญาบัญชีบัณฑิต พาณิชยศาสตรบัณฑิต และเศรษฐศาสตรบัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าว

6. คณะครุศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาสารัตถศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา พลศึกษา โสตทัศนศึกษา วิจัยการศึกษา นิเทศและการบริหารการศึกษา พยาบาลศึกษา และจิตวิทยา โดยมีหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าวและมีหลักสูตรปริญญาครุศาสตรบัณฑิต 2 ปี อนุปริญญาครุศาสตร์ สำหรับผู้มีวุฒิบางประเภท อยู่ควบแล้ว

7. คณะรัฐศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาการปกครอง การคลัง การต่างประเทศและการทูต สังคม รัฐประศาสนศาสตร์และนิติศาสตร์ โดยมีหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต และปริญญานิติศาสตรบัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาคังกล่าว

8. คณะแพทยศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาแพทยศาสตร์สาขาต่าง ๆ 17 สาขาวิชา โดยมีหลักสูตรปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต 4 ปี รับเฉพาะนิสิตที่จบชั้นปีที่ 2 ในสาขาวิชาเตรียมแพทยศาสตร์ของคณะวิทยาศาสตร์เข้าศึกษาต่อ เมื่อศึกษาจบชั้นปีที่ 2 แล้ว จะได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตร์การแพทย์) และเมื่อศึกษาต่อไปอีกจนจบหลักสูตร 4 ปี จะได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต

9. คณะสัตวแพทยศาสตร์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาสัตวแพทยศาสตร์ต่าง ๆ 6 สาขาวิชา โดยมีหลักสูตรปริญญาสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต 4 ปี รับเฉพาะนิสิตที่จบชั้นปีที่ 2 ในสาขาวิชาเตรียมสัตวแพทยศาสตร์ของคณะวิทยาศาสตร์เข้าศึกษาต่อเมื่อศึกษาจบชั้นปีที่ 2 แล้วจะได้รับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตร์สัตวแพทย์) และเมื่อศึกษาต่อไปอีกจนจบหลักสูตร 4 ปี จะได้รับปริญญาสัตวแพทยศาสตรบัณฑิต

10. แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ การกระจายเสียง โทรทัศน์ การภาพยนตร์ และการประชาสัมพันธ์ โดยมีหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต 4 ปี ในสาขาวิชาดังกล่าว

11. บัณฑิตวิทยาลัย ทำการสอนและวิจัยในระดับการศึกษาที่สูงกว่าชั้นปริญญาบัณฑิต ในสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยซึ่งเปิดการสอนแล้ว 32 สาขาวิชา โดยมีหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต 2 ปี และหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง 1 ปี

12. สถาบันศึกษาเคมีปฏิบัติ กรมวิทยาศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาของกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม อยู่ในเครือของมหาวิทยาลัย ทำการสอนในวิชาเคมีโดยเน้นหนักไปทางปฏิบัติมีหลักสูตรอนุปริญญาเคมีปฏิบัติ 3 ปี ผู้ที่จบตามหลักสูตรนี้แล้วอาจจะได้รับอนุมัติให้ศึกษาต่อในคณะวิทยาศาสตร์ เพื่อรับปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตในสาขาวิชาเคมีได้

อนึ่ง ในปีการศึกษา 2513 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำเนียบการจัดตั้ง คณะเศรษฐศาสตร์ขึ้นใหม่ โดยยุบรวมแผนกวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี กับแผนกวิชาการบริหารการคลัง คณะรัฐศาสตร์เข้าด้วยกัน ในชั้นแรกนี้จะทำการสอนและวิจัยใน 4 สาขาวิชา คือ เศรษฐศาสตร์ทฤษฎี เศรษฐศาสตร์พัฒนาการ เศรษฐศาสตร์การเงิน และการคลัง และเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ

นอกจากนี้ ในปีการศึกษา 2515 มหาวิทยาลัยจะมีคณะเพิ่มขึ้นอีก 2 คณะ โดย
การโอนคณะทันตแพทยศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลมาสังกัดจุฬาลงกรณ-
มหาวิทยาลัยอีกด้วย.

สรุป

ประวัติความเป็นมาของจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยนั้น ได้วิวัฒนาการมาจากโรงเรียน
ข้าราชการพลเรือนในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งโรงเรียนนี้มีกำเนิดมา
จากโรงเรียนขนาดเล็ก โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเป็น
จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2459 เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่พระบาทสมเด็จพระ-
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในชั้นแรกมี 4 คณะ ได้แก่ คณะแพทยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์
คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยในปัจจุบันนี้ได้ปรับปรุงและขยายการศึกษาออกไปอีกเพื่อให้
มีมาตรฐานเป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบตามหลักสากลได้แบ่งการศึกษาออกเป็นคณะต่าง ๆ
12 คณะ ได้แก่ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ คณะสถาปัตย-
กรรมศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะครุศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์
คณะสัตวแพทยศาสตร์ แขนกอิสระสี่สารมวลชนและประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย และสถาบัน
ในเครือคือ สถาบันศึกษาเคมีปฏิบัติของกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม นอกจากนี้มหา-
วิทยาลัยได้ดำเนินการจัดตั้งคณะเศรษฐศาสตร์ และจะได้โอนคณะทันตแพทยศาสตร์และคณะ-
เภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหิดลมาสังกัดจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2515
อีกด้วย.